

Begäran om yttrande över Skogsstyrelsens rapport 2025/14: Analys av markavståenden för naturvårdsändamål enligt jordförvärvslagen

Er beteckning: LI2026/00492

Sammanfattning

Länsstyrelsen instämmer med uppdragets bedömning att förslagen till lagändringar rör frågeställningar som kräver politiska ställningstaganden och intresseavvägningar. Länsstyrelsen bedömer att bägge förslagen kan få en negativ påverkan på bildandet av områdesskydd medan de sannolikt främjar Jordförvärvslagens syfte att bibehålla markbalansen mellan fysiska och juridiska personer.

Länsstyrelsen bedömer vidare att förslag 1 där bestämmelsen begränsas till avståenden av äganderätten som sker eller har skett till en fysisk person eller till staten för naturvårdsändamål har en något mindre påverkan på möjligheten till bildandet av områdesskydd jämfört med förslag 2 där bestämmelsen begränsas till avståenden av äganderätten som sker eller har skett till en fysisk person.

Länsstyrelsen välkomnar de åtgärdsförslag som avser att stärka förutsättningarna för en effektiv och rättssäker handläggning av ärenden om markavståenden enligt jordförvärvslagen.

Förslag till ändrade regler om markavståenden enligt jordförvärvslagen

Länsstyrelsen ser att naturskydd är en viktig del av Sveriges miljöarbete och även av det internationella miljöarbetet. Skyddad natur enligt lag är ett sätt att garantera att variationsrik och värdefull natur bevaras för framtiden.

Länsstyrelsen ser vidare en risk med att bestämmelsen i 6 § första stycket 2 b jordförvärvslagen ändras då den har haft en positiv effekt

på områdesskyddsarbetet. Vår bedömning är att det finns en påtaglig risk att arbetet med områdesskydd blir försvårat med båda de två nya förslagen, särskilt förslag 2.

Den sammanställning som gjorts av ägandeförhållandena för den produktiva skogsmark som inte ägs av staten (staten, exkl. statliga bolag) visar att cirka 52 procent av den produktiva skogsmarken utanför statens innehav ägs av fysiska personer, inklusive dödsbon (tabell 3.3, SKS rapport 2025-14). Denna andel har för landet som helhet varit stabil sedan 2005. Mellan enskilda år har den varierat mellan 51–52 procent. Länsstyrelsen ser därför att det är viktigt att det tas ställning till hur stor påverkan bestämmelsen i 6 § första stycket 2 b jordförvärvslagen har haft på fysiska personers ägande av skogsmark i jämförelse med värdet av att skydda natur.

I arbetet med områdesskydd har Länsstyrelsen löpande kontakt med de större skogsbolagen i Gävleborgs län. I enlighet med det som framkommer på många ställen i rapporten är vår uppfattning är att bolagens villighet till att avstå mark till naturvårdsändamål (med ekonomisk ersättning) till stor del är kopplad till att de har en möjlighet att förvärva ny mark motsvarande den som de avstår.

I och med att intrångsavtal ger ett ekonomiskt påslag på 25% jämfört med om staten köper marken av bolagen, är Länsstyrelsens uppfattning att bolagen i de allra flesta fall väljer att skriva intrångsavtal med oss i stället för att vi köper marken av dem. Om förslag 1 blir verklighet innebär det att bolagen antingen måste välja att sälja marken till staten för en mindre summa än om de valt intrång, för att ha möjlighet att förvärva ny mark. Alternativt att de väljer intrång, får en högre summa, men har inte möjligheten att förvärva ny mark.

Vi tror att detta kommer innebära stora svårigheter med att få bolagen att avstå områden med höga naturvärden till naturvårdsändamål, särskilt om förslag 2 skulle genomföras. Även om bolagen hittills haft möjligheten att förvärva ny mark efter att de löst in delar av sin mark för naturvårdsändamål, har inte det automatiskt betytt att de alltid har varit så lätt att komma överens med dem ändå.

Det nya arbetssättet med utgångspunkten att allt formellt skydd ska utgå från frivillighet trädde i kraft 2025. Den nya strategin för frivilligt formellt skydd innebär bland annat att det är markägaren

som ska ta initiativ till skydd, och att markägaren när som helst under arbetsprocessen kan ändra sig, avbryta förhandlingarna och därmed tvinga Länsstyrelsen att stänga ärendet. I och med att vi inte hunnit jobba så länge med det nya arbetssättet med frivillighet är det väldigt svårt att i dagsläget bedöma hur detta kommer att påverka och eventuellt försvåra arbetet med områdesskydd. I kombination med en ytterligare förändring genom denna föreslagna lagändring gör detta att Länsstyrelsen ser att det finns en betydande risk för att höga naturvärden i skogsmark inte kommer kunna få det skydd som skulle behövas för att långsiktigt bevara biologisk mångfald.

Ur jordförvärvslagens perspektiv bedömer Länsstyrelsen att förslag 1 kommer minska utredningsarbetet vid ansökan om jordförvärv då utredning av framtida avståenden idag är ett relativt tidskrävande arbetsmoment. I detta skall dock noteras att Länsstyrelsen idag lägger motsvarande 0,3 årsarbetskrafter på arbetet med handläggning av jordförvärv.

Förslag 2 bedöms minska utredningsarbetet vid ansökan om jordförvärv ytterligare men inte lika mycket som förändringen förslag 1 innebär jämfört dagens läge. Anledningen till detta är att avståenden av äganderätt för naturvårdsändamål oftast redovisas som en post i markbalansen när avtal skrivits.

Länsstyrelsen saknar en bedömning av hur förvärv som huvudsakligen avser skogsmark och förvärvaren på orten bedriver sådan industriell verksamhet i vilken egendomens virkesavkastning behövs påverkat markbalansen över tidsperioden då även denna paragraf kan vara en del av den förskjutning som anats i statistiken. Länsstyrelsen ser också att förskjutningen på 1 % som konstaterats skulle kunna bero på den "dubbla" kompensation som blev följden av det statliga projektet Ersättningsmark i Sverige AB (ESAB).

Sammanfattningsvis ser Länsstyrelsen att förslagen kräver politiska ställningstaganden och intresseavvägningar då vår bedömning är att bägge förslagen kommer ha en negativ påverkan på bildandet av områdesskydd medan de sannolikt främjar Jordförvärvslagens syfte att bibehålla markbalansen mellan fysiska och juridiska personer.

Krav på uppgifter markbalansredovisning

Länsstyrelsen ser att gemensamma rutiner för prövningsmyndigheter för att säkerställa likabehandling är välkommet. Ett förslag är att länsstyrelser rutinmässigt begär in skogsbruksplan (eller liknande) för färskast möjliga uppgifter om brukbar areal och bonitet.

Markbalansredovisning koncern

En förtydligad rutin gällande koncern tillhörighet är välkommet.

Tillämpning av femårsregeln

Länsstyrelsen delar utredarens slutsats att genomförandet av förslag 1 eller förslag 2 bör kunna åtgärda merparten av problematiken med förvärv som inte kompenseras, och sedan fallit ur femårsperioden.

Länsstyrelsen ser dock med viss tvekan på problemformuleringen. Det kanske inte enbart är genom taktiskt planerade förvärv för att maximera utfallet av markbalansen som balansen mellan fysisk och juridisk ägande förskjutits. Vi ser istället att förskjutningen på 1 % som konstaterats skulle kunna bero på den ”dubbla” kompensation som blev följden av det statliga projektet Ersättningsmark i Sverige AB (ESAB) alternativt genom de vanliga avståendena till naturreservat.

Områdesskydd – naturvårdsändamål

Länsstyrelsen anser att om förslag 1 genomförs så finns det behov av att förtydliga rutiner för beslut om detta. Kontrollen av äganderätt vid handläggning bör också bli relativt enkel jämfört med idag.

Att möjligheten att kompenseras för avståenden till exempelvis ett kommunalt naturreservat, bör ha marginell påverkan på de flesta markbalanser. Det är för länsstyrelsens kännedom inte särskilt ofta förekommande eller omfattar speciellt stora arealer.

Kontroll av kompensationsmark från staten

Länsstyrelsen bedömer att det är rimligt att rutinen gällande kontroll om den juridiska personen erhållit statlig kompensationsmark, förtydligas. Vi bedömer även att denna kontroll i samband med handläggningen inte bör bli alltför tidskrävande.

De som medverkat i beslutet

Beslut i detta yttrande har fattats av landshövding Carina Ståhl Herrstedt med enhetschef Kristin Larsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Jenny Larsson, handläggare Ida Svartholm, handläggare Cecilia Lindén och handläggare Erik Boije medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.